

Merike Olvet, Viron Kansalliskirjasto, Kokoelmien kehittämisen osasto

Esitys seminaarissa *Vaihdot elektronisessa julkaisumaailmassa –minne menossa?*
(Järj. Tieteellisen kirjallisuuden vaihtokeskus, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ja Svenska Litteratursällskapet i Finland) Helsinki, Tieteiden talo 3.4.3008

VIRON KANSALLISKIRJASTON VAIHDOT

Nykypäivän tilanne ja vaihtojen tärkeys Viron Kansalliskirjastossa

Viron Kansalliskirjasto on yksi isoimmista kirjastoista Virossa. Muita vaihdon kannalta merkittäviä suuria kirjastoja ovat Tallinnan yliopiston akateeminen kirjasto (entinen Viron Tiedeakatemian kirjasto yhdistettynä Tallinnan yliopiston kirjastoon) ja Tarton yliopiston kirjasto. Tiedeakatemian kirjaston liittäminen Tallinnan yliopiston akateemiseen kirjastoon vähensi kirjaston merkitystä tieteellisen kirjallisuuden keskeisenä kirjastona: nyt hankitaan oppikirjallisuutta eniten. Myös vaihtoja on vähennetty paljon.

Kansalliskirjaston tehtäviä on monta:

Viron kansalliskirjasto toimii **humanististen ja sosiaalitieteiden** keskeisenä kirjastona, kansalliskirjastona, parlamenttikirjastona ja kulttuurikeskuksena.

Kansalliskirjastona saamme vapaakappaleita ja hankimme **Estonicaa**. Kotimaasta saamme Estonicaa vapaakappaleina ja ulkomailta sitä hankitaan sekä ostamalla että vaihtona. Suomesta ja Ruotsista saadaan Estonicaa pääosin vaihtona.

Parlamenttikirjastona päätehtävä on hankkia oikeuskirjallisuutta, politiikan alan kirjallisuutta, EU:n ja parlamentin jäsenille tarvittavaa kirjallisuutta. Koska Viro noudattaa saksalaista oikeusmallia, niin enimmäkseen ostoina hankitaan saksalaista alan kirjallisuutta englanninkielisen kirjallisuuden lisäksi. Muunkielistä kirjallisuutta saadaan pääosin vaihtona esim. Suomesta ja muista Pohjoismaista.

Kulttuurikeskuksena kansalliskirjasto toimii pääasiassa siten, että meillä **on eri maiden salit**, joissa järjestetään kulttuuritapahtumia, tapaamisia kirjailijoiden kanssa. Saleissa esitellään maan uusinta kirjallisuutta ja järjestetään kielenopetusta. Valitettavasti **osa ulkomaan saleista on päätetty sulkea**. Tällä hetkellä meillä on

vielä Suomen, Ruotsin ja muiden Pohjoismaiden Sali, Ranskan, Saksan, Itävallan ja Sveitsin salit. Kovin ikävää on, että **Suomen, Ruotsin ja Pohjoismaiden sali suljetaan ensi kesänä**, onhan Viro aina kuulunut Pohjoismaiden kulttuuripiiriin. Kun eri maiden salit eivät enää hanki näiden maiden kirjallisuutta, korostuu näistä maista vaihtona saadun kirjallisuuden merkitys.

Vaihtojen järjestely

Kansalliskirjasto tarjoaa vaihtoon enimmäkseen **uutta kirjallisuutta**. Kokoelmien kehittämisen osastolla on pieni **vaihtokokoelma**, jonne kerran viikossa laitetaan **vapaakappaleista** vaihtoja hoitajien valitsemat kirjat ja sarjajulkaisut. Valituista julkaisuista tehdään 2 kertaa vuodessa **tarjouslistoja**, jotka lähetetään vaihtokumppaneille.

Saamme myös vaihtokumppaneiltamme tarjouslistoja, mutta enimmäkseen kaksoiskappaleista vanhempaa kirjallisuutta. Poikkeuksena on **Tieteellisen kirjallisuuden vaihtokeskus**, joka lähettää uutta kirjallisuutta heti, kun se ilmestyy.

Vaihto on tärkeää myös vanhan kirjallisuuden saamiseksi esimerkiksi juuri **Estonica**-kokoelmaan ja **täydentämään aukkoja kokoelmissa**.

Viron kansalliskirjaston vaihtokumppaneista

Vaihtokumppaneina ovat **kansalliskirjastot, parlamenttikirjastot, yliopistokirjastot, tutkimuskeskukset ja näitä pienemmät laitokset**. Muutama vuosi sitten vaihtokumppanien määrä supistui sekä kansalliskirjaston toimesta että vaihtokumppanien toimesta syynä mm. rahan puute vaihtoihin. Aikakauskirjojen hankinta vaihtona on vähentynyt elektronisen julkaisemisen vuoksi.

Suomessa tärkeimmät vaihtokumppanit ovat **Tieteellisen kirjallisuuden vaihtokeskus, Tuglas-seuran kirjasto, Eduskunnan kirjasto ja Museoviraston kirjasto**.

Tieteellisen kirjallisuuden vaihtokeskus on Viron kansalliskirjastolle kaikkein tärkein vaihtokumppani. Saamme sen kautta sarjajulkaisuja kaikilta meitä kiinnostavilta aloilta, kuten oikeus, politiikka, historia, kirjallisuus- ja kielitiede, suomalais-

ugrilainen tutkimus ja paljon muuta. Vaihtokeskus välittää meille monen kymmenen tieteellisen seuran julkaisuja, kuten **Suomalaisen kirjallisuuden seuran, Suomalais-ugrilaisen seuran** ja meille erittäin tärkeän **Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen** julkaisuja, jotka ostettuna olisivat todella kalliita.

Vaihtokeskus takaa myös sarjojen saapumisen heti ilmestymisen jälkeen. Tärkeää on myös, että saamme sarjan kokonaisena. Voimme myös pyytää vanhempia julkaisuja. Me puolestamme lähetämme Virossa ilmestyviä sarjajulkaisuja sekä suuren määrän tarjouslistoilta pyydettyjä erillisteoksia. Aikakausjulkaisujen määrä on jonkun verran vähentynyt elektronisen julkaisemisen vuoksi.

Estonican hankinnan kannalta tärkeitä kirjastoja ovat **Tuglas-seura Suomessa ja Kungliga Biblioteket Ruotsissa.**

Parlamenttikirjastoista laajimmat vaihdot ovat **Eduskunnan kirjaston kanssa Suomessa ja Kongressin kirjaston kanssa USA:ssa.**

Kansalliskirjastoista erittäin hyvät suhteet ovat **Euroopassa Ranskan ja Englannin kansalliskirjastoihin, Aasiassa Japanin ja Korean kansalliskirjastojen** kanssa. Suomessa kansalliskirjaston vaihto meidän kanssamme toimii vaihtokeskuksen välityksellä. Entisen Neuvostoliiton alueen ja Itä-Euroopan kansalliskirjastoihin suhteet myös toimivat hyvin.

Yliopistojen kirjastoista haluaisin mainita **yhdysvaltalaiset vaihtokumppanit Washingtonissa, Yalessa, Chicagossa ja Wisconsinissa.**

Muista vaihtokumppaneista voisin mainita vielä **Bibliothec Nordicin Ranskassa ja Museoviraston Suomessa.**

Vaihtojen historiasta

Kansalliskirjaston ensimmäiset vaihtosuhteet ulkomaille luotiin 1970-luvulla, kun oli vaikea saada kirjallisuutta muualta kuin Venäjältä. Ennen kaikkea oli tärkeää saada aikakauskirjoja, koska näitä ei voitu ostaa. Vaihtoja syntyi paljon yksityisten kontaktien kautta. 1990-luvun alkupuolella luotiin paljon vaihtosuhteita yliopistojen kanssa, sitten seurojen kanssa.

1990-luvulla oli Viron kansalliskirjastossa ulkomaan kirjallisuuden hankkimiseksi luotu erillinen osasto: **Ulkomaan kirjallisuuden osasto**. Osastolla työskenteli vaihtojen parissa 6 työntekijää. Vuodesta 2000 osasto yhdistettiin Kansallisbibliografian keskukseseen ja siitä tuli yhteinen osasto vapaakappaleiden ja ulkomaisen kirjallisuuden hankintaan nimellä **Kokoelmien kehittämisen osasto**. Koko hankinnan systeemi on muuttunut. Vaihtoja hoitaa tällä hetkellä vain kaksi työntekijää osa-aikaisesti muun hankinnan ohella. Kirjallisuuden hankintapäätökset tehdään nyt yhdessä referenttien kanssa. Jokaiselle hankinta-alalle valittiin yksi referentti (yhteensä 15). Alun perin tarkoitus oli, että siirrytään pelkkiin ostoihin, mutta vaihdot kuitenkin vielä ovat säilyneet osana hankintaa.

Yhteenveto

Onko vaihdoilla tulevaisuutta Viron kansalliskirjastossa?

Vaihtosuhteilla on Virossa tulevaisuutta seuraavista syistä:

1. Viron **talouskasvu** takaa rahojen saamisen myös vaihtoa varten.
2. **Kansalliskirjaston rooli** on muuttunut **keskeisemmäksi**, kun Tiedeakatemian kirjaston profiili muuttui.
3. Kansalliskirjaston tärkeä tehtävä **Estonican** hankkijana merkitsee myös vaihtotoiminnan jatkumista, koska näin saamme sitä parhaiten.
4. Kansalliskirjasto pitää myös tärkeänä **vanhemman kirjallisuuden takautuvaa** hankintaa. Sitä on vaikea tehdä ostona.
5. Viron kansalliskirjaston **eri maiden salien sulkeminen** merkitsee tehtävien siirtymistä vaihdoille.
6. Koska ostoina hankitaan ensisijassa vain englannin- ja saksankielistä kirjallisuutta, niin on tärkeää että voidaan vaihdon kautta hankkia esim. **ranskan kielellä ja pohjoismaisilla kielillä** ilmestyvää kirjallisuutta.
7. **Ulkomaisten vaihtokumppanien kiinnostus** meitä kohtaan (etenkin Yhdysvalloissa ja Suomessa) ylläpitää vaihtotoimintaa.